

Permanența unor exigențe

Funcția teatrului în societate — zicea Iliade în 1833 — este „să imblânzească și să deștepte duhurile după trebuință, să dărâpâne obiceiurile cele ruginite și să insuflă virtutea”.

În „Gazeta Teatrului Național” din 1835, teatrul era numit „o școală de morală, de învățătură și de bunăcuviință” care „face pe oameni mai soțabili”.

I. Voinescu II considera, în 1836, că scopul teatrului este „îndreptarea moralului”, că teatrul e o „școală de moral practică”. În același an, B. Catargiu scria și el: „Priviți teatrul, o școală de moral”.

În 1846, N. Apolloni afirmă: „Teatrul este singurul așezămint carele fără îngreuiere nutrește puterile sufletului; el, printr-o nobilă petrecere, ne formează mintea și inima. Tot ce dă un preț mai mare scenei teatrale este că ne învață virtutea, omenia și dreptatea (...) Teatrul prin glume și satire, fără să ne atingă amorul propriu, înfățișându-ne totodată virtutea și vișul, fericirea și mizeria, înțelepciunea și nebunia, ne învață interesul ce urmează să simțim pentru cele dinții și desprețul ce sintem nevoiți să avem către cele din urmă”. Teatrul este o „școală practică”.

Pentru C. A. Rosetti (într-un articol din 1859): „Teatrul este școala în care populus (...) să ducă seara spre a-și odihni și mintea și trupul, și-nvață morală, patriotismul, virtutea”.

Iată câteva vorbe „bătute în aur”, extrase din lungul șir al gândurilor despre teatru formulate în cultura noastră de-a lungul anilor. Am ales intenționat pentru a le reaminti aici o serie de opinii mai timpurii: ele ilustrează elocvent faptul că încă de la începuturile sale, încă din primele momente după ce s-a întimplat ca „pentru întâia oară românil să încalce coturnul, să ia masca comică și să facă să răsun pe șenă astă limbă”, gândirea românească despre rosturile și misiunea teatrului (dramaturgie și spectacol) în societate a evoluat neabătut pe coordonatele unei serii de convingeri păstrate nealterate, mereu aceleași, potențate de la epocă la epocă. Întotdeauna s-a crezut la noi că rolul teatrului este acela al unei tribune de afirmare a idealurilor celor mai înalte;

al unei școli de educație patriotică și cetățenească, de morală. Rosturi profund umaniste pe care — în contextul mai larg al unei culturi naționale — teatrul are posibilitatea, grație specificului său ca artă, de a le exercita la modul cel mai direct, imediat.

★

Reamintim astăzi, de fiecare dată când discutăm o nouă piesă originală ce apare și se joacă, complexul de sarcini ce stau în fața dramaturgiei naționale. Și nu este întimplător faptul că precizându-le nu facem în substanță decât să reluăm — firește, îmbogățite și raportate semnificativ la realitățile politice și sociale ce le trăim — argumentele și apelurile care — cum spuneam — au constituit de-a lungul timpului permanențe ale concepției noastre despre funcția teatrului în societate.

Astfel, dorim o dramaturgie originală de ținută, elaborată pe baza unor criterii ideologice ferme și limpezi, pentru că acesta este rostul ei fundamental: de a-și asuma, odată cu statutul de operă de artă, și pe acela de operă de ideologie. Dorim o dramaturgie originală cu profunde rezonanțe umaniste și de forță educativă. O dramaturgie nuanțată, în afara linearului și a schematismului, a moralizării ostentative și a minorului, pe măsura complexității realității de la care pornește. O dramaturgie, care prin axul ei principal — textul pe teme de actualitate — să fie cu adevărat originală, românească, pentru că nu alta este misiunea ei decât de a constitui — parafrazind cunoscutul adagiu — o oglindă plimbată de-a lungul societății noastre de astăzi, prin fața unor oameni ce așteaptă și trebuie să se recunoască în piesele sale.

Misiunea aceasta e clar precizată pentru întreaga cultură și artă românească în Programul partidului. Prin largă sa accesibilitate, prin capacitatea emoțională aparte, prin directetea sa specifică, teatrul — ca formă de artă — constituie unul din factorii cu cea mai însemnată pondere în împlinirea ei. De aici, obligațiile multiple ce îi revin, precum și șansa de a participa armonios, cu rol special și important, la îmbogățirea patrimoniului unei culturi militante.